



**M.HAYATI  
ÖZKAYA**

**ALEMDAR**

# 1923'ten 2023'e yüz yıl yazıları-I

M. Hayati Özkaya

## Alemdar

Şair Enis Behiç Koryürek 1916'da Budapeşte Başşehbender Vekili olarak görevlendirildiğinde bu şehirdeki Başşehbenderimiz(Konsolos) "Çağlayanlar" ın yazarı Ahmet Hikmet Müftüoğlu'dur. Bu iki edebiyatçının buluştuğu diyar, 150' yıldan fazla bir süre Osmanlı devletinin hâkimiyetinde yaşamış bir beldedir ki bugün hâlâ bu topraklarda izimiz, sesimiz, sözümüz yankılanmaktadır... Öyle ki biri ne zaman bize Tuna'dan, Budin'den söz etse kulaklarımızda o yaman türkü hemen çınlamaya başlar:

"Estergon kalası bre dilber aman, subaşı durak  
Kemirir gönlümü bre dilber aman bir sinsi firak"

Nefes aldığımız sürece gönlümüzü kemiren bu ayrılık türküleri bazen terk ettiğimiz toprakları bazen kendi vatanımıza olan hasreti dile getirir. İşte o günlerin birinde şair Enis Behiç Koryürek de Tuna nehrinin kıyılarında dolaşırken burnunda tüten memleketini "Tuna Kıyısında" isimli şiirinde şöyle anlatır:

Tuna'nın üstünde güneş batarken  
Sevgili yurdumu andırır bana.  
Bir hayal isterim Boğaziçi'nden  
Bakarım "İstanbul! " diye her yana.

Oysa İstanbul o günlerde çok çalkantılı bir dönem yaşamaktadır. Büyük harbin getirdiği bir yığın dert, içeriden ve dışarıdan gelen baskılar, vaziyeti idare edip bir süre daha ayakta kalmaya çalışan altı asırlık koca çınarın dalını, budağını koparıp onu kökünden sarsmaya başlarken karanlık bir kâbus gibi çöker memleketin üstüne. Şair Enis Behiç Koryürek ise suda hayalini gördüğü Boğaziçi'nin lacivert dalgalarına kapılarak kahraman Türk denizcilerinin hikâyesini anlatır:

"Biz dalgalar, fırtınalar kahramanı yiğitleriz.

Ufuklardan ufuklara haber sorar, gezeriz.

Güneşlerde uyuklayan yamaçları,

Kalbi durgun tarlaları bıraktık.

Gölge veren ağaçları

Sevmiyoruz biz artık.

Sevgilimiz,

Ey deniz!

İşte biz;

Nihayetsiz

Mavilikler yolcusu!

Ruhumuzun kardeşidir

Güneşlerde parlayan bu yeşil su.

Bayrağımız yeşil sular ateşidir.

Biz bayrağın fedaisi sayısız Türk genciyiz.”

Şairin bahsettiği bu sayısız Türk genci, denizciler ta yüz yıl önce “Varlığım Türk varlığına armağan olsun.” diyerek bir bozkurt gibi hürriyet şarkıları söylediler. Öyle ki işgal edilen vatanın, boynu bükük kalan milletin ve bayrağın umudu oldular... Bu kınalı yiğitlerin yarattığı mucize hâlâ hafızalarda tazeliğini korurken gelin en iyisi biz Millî Mücadele yıllarına gidelim ve Karadeniz’in hırçın dalgalarıyla boğuşan *Alemdar* gemisinin hikâyesini okuyalım.

Tarih 23 / 24 Ocak 1921: Seyri Sefain İdaresi’nin (Deniz Yolları İşletmesi) tahliye (kurtarma) gemisi *Alemdar*, işgal altındaki İstanbul’dan bir avuç korkusuz Türk denizcisi tarafından kaçırlır.

Kaçırılışın kısa hikâyesi şöyledir:

“Kurtarma gemisi *Alemdar*, Bafra’da karaya oturan İdare-i Mahsusa’nın yolcu vapurlarından *Trimüjgan*’ı kurtarmak için İstanbul’dan olay yerine intikal eder ve kurtarma çalışmalarına başlar. Bu sırada geminin Çarkçıbaşı Osman Efendi Samsun’a gider ve burada Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri ile sohbet eder. Bu sohbet esnasında söz İstanbul’a, devletin merkezine geldiğinde Osman Efendi işgal altındaki İstanbul’da yaşadıkları onur kırıcı davranışları yüreği kanayarak anlatır. Onu can kulağıyla dinleyen Samsun Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti’nden Ömer (Karataş) ve arkadaşları Osman Efendi’nin vatansever biri olduğunu anlayınca, hiç çekinmeden Millî Mücadele için toplanan silah ve cephaneyi Karadeniz’de taşıyacak *Alemdar* gibi bir gemiye ihtiyaç duyduklarını anlatırlar. Hatta anlatmakla kalmaz Osman Efendi’den İstanbul’a dönünce *Alemdar*’ı kaçırp getirmesini isterler. Bu arada karaya oturan *Trimüjgan* bütün gayretlere rağmen kurtarılamaz. Bunun üzerine sökmesi, taşması kolay olan bölümleri *Alemdar*’a yüklenir ve İstanbul’a dönülür.

Kuruçeşme önlerinde *Alemdar* demir atar. Osman Efendi ise Samsun’da dinleyip öğrendiklerinden olsa gerek bir türlü kendini dizginleyemez. Ne yapıp edip *Alemdar*’ı Anadolu’ya kaçırmayı tasarlar. Durumu gemi kaptanı Trabzonlu Osman Efendi’ye açar. Kaptan kendisinin yaşlılığını öne sürerek kendi yerine geminin yağcısı ve lostromosu olan oğlu Hikmet’i götürmesini söyler.

İşte hikâyenin serim bölümü böyle başlar. Aslında bu hikâyenin serim bölümü Karadeniz’de 19 Mayıs 1919’da çoktan başlamıştı ya... Neyse biz dönelim *Alemdar*’ın hikâyesine. Çarkçı Osman Efendi yanına aldığı sekiz kahraman denizci ile tehlikeli bir yolculuğa yahut “ya istiklal ya ölüm” yolculuğuna çıkar.

Boğaz’da karakol bekleyen İngiliz savaş gemisini atlatarak 12 mil olan hızlarını, 14 mile kadar çıkartıp Ereğli’ye yol verirler.

24 Ocak 1921 sabahı erken saatlerde Karadeniz Ereğlisi’ne gelerek Çobançeşme önüne demirlerler. Karanlığı aydınlığa çeviren bu yiğit denizciler, karaya çıktıklarında artık çocuklar gibi şendiler. Fakat bir süre sonra *Alemdar*’ın Milli Mücadele saflarında yer aldığı Müttefik kuvvetler tarafından duyulması üzerine Boğaz’da keyif çatan Donanma komutanı İngiliz Amiral Galtrop, İngiliz ve Fransız donamasına her ne pahasına olursa olsun *Alemdar*’ın yakalanmasını, eğer bu başarılmazsa batırılmasını emreder.

Amiral Galtrop emirlerini yağdıra dursun *Alemdar*’ın Kuva-yi Millî’ye katılımı büyük bir sevinçle ve 25.1. 1921 tarihli şifre ile Ankara’ya bildirilir.

Bundan sonrası artık "Vatan sizden hizmet bekliyor. Uğurunuz, yolunuz açık olsun!" sözleri arasında ilk hedef Trabzon'a ulaşmaktır. Geminin hemen yola çıkması ve sağ salim hedefe ulaşması için Alemdar'a takviye denizciler de bulunur. Hatta Ereğli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nce ekmek ve katık parası olarak 10'ar lira verilir.

Fransız donanmasının kontrolünde olan bu bölgeden kolayca çıkmanın pek mümkün olmadığı bildiklerinden Alemdar'ın subayları hem Trabzon'a gidişin rotasını hem de yol boyunca yapılması gerekenleri bir bir tespit ederler. Fakat her şeyi planlayan kahramanlar, Ereğli'de yaşayan Rumların yapacağı jurnali kestiremezler.

26/ 27 Ocak gecesi sabaha karşı Sinop veya Trabzon'a gitmek üzere makinelerini harekete geçirip "tam yol ileri" diyen Alemdar'ın yolu kısa bir süre sonra avını bekleyen Fransız C-27 motorgambotu tarafından kesilir. Böylece İstanbul'dan kaçırılan Alemdar gemisi, Fransız kuvvetlerinin kontrolüne geçer. Mürettebatı esir alınan Alemdar'ın önce Zonguldak'a sonra da İstanbul'a götürülmesi planlanır ve plan uygulanır. Zonguldak'ta bir Fransız subayı silahlı bir mangayla Alemdar'ın komutasını eline alır. Her şey Fransızların istediği gibi gitmektedir. C-27, Alemdar'ı bir mil geriden izlemektedir. Şimdi istikamet İstanbul'dur. Ancak Fransızların hesap edemedikleri bir şey vardır. Esir aldıkları Türkleri pek yakın tarihte Çanakkale'de gördükleri halde hâlâ iyi tanıyamamışlardır.

Nitekim ölümü göze alan bu kahramanlar bir süre sonra kendi aralarında yaptıkları planı devreye koyarak bir çatışmaya girerler. Alemdar'daki Fransız askerlerini de onları yakından takip eden hücum botunu da alt etmeyi başarırlar. C-27 ısrarla Alemdar'ı Ereğli'ye kadar kovalar ama bir türlü onu durduramaz. Hele Ereğli limanına yaklaştıklarında halktan aldıkları destekle Fransız hücum botunu şaşkına çevirişleri yok mu başlı başına bir film konusudur.

Nefesleri kesen bu iki saatlik mücadele sonunda bizim bir şehit üç yaralımız vardır. Fransızlar ise 2 ölü 3 yaralı, ayrıca biri yüzbaşı ve 4'ü er olmak üzere 5 de tutsak vermişlerdir. Bu zafer Alemdar'ın ikinci başarısıdır.

Alemdar'ın silahlı bir karakol gemisinin elinden savaşılarak kurtulması haberi İstanbul'da bomba gibi patlar. Bunun üzerine Karadeniz'e çıkan Fransız filosu Ereğli limanına yaklaşır, toplarını kasabaya çevirerek üç maddelik kesin bir uyarı verir.

- 1)Esir edilen Fransız subayı ile erlerin geri verilmesi,
- 2) Alemdar'daki personelin kendilerine teslim edilmesi,
- 3)İstanbul hükümetinin malı olan Alemdar gemisinin verilmesi.

Bu notayı getiren Fransız subayına Ankara Hükümeti'nin bölge komutanı Muhittin Paşa kısa ve net şu cevabı verir: "Fransız esirlerini geri vermeye hazırız, fakat kahramanlar verilmez. Geleneğimiz değildir. Alemdar gemisi bize gereklidir."

Bu cevap Fransızları memnun etmez. Yakarız, yıkarız nidalarıyla tehditler savurmaları da işe yaramaz. Uzun süren görüşmelerden sonra Fransızlar, Ankara Hükümeti'nin kararlı tutumu karşısında geri adım atarlar. Fransızlarla aramızda bir antlaşma imzalanır. Buna göre Alemdar Ereğli'den çıkmayacak, tutsaklar Fransızlara verilecek, Fransızlar da 10 mil açıklarına kadar gemilerimize dokunmayacak. Bu Alemdar'ın kazandığı üçüncü başarısıdır. Sonraki başarıları ise hareketsiz durduğu Ereğli limanından 24/ 25 Eylül 1921 gecesi fırtınalı bir günde sesiz sedasız uzaklaşıp Trabzon'a ulaşması ve oradan Rus limanına hareket edip cephane getirmesi ve Kuvayı Milliye'nin gücüne güç katmasıdır."[\[1\]](#)

İşte size Enis Behiç Koryürek 'in denizcileri ve kahraman Alemdar gemisinin hikâyesi... Aslında

hemen hemen aynı tarihlerde bir başka *Alemdar* daha vardır hayatımızda. Lakin onun mekânı işgal altındaki İstanbul'dur ve bu *Alemdar* mevcut durumdan hiç de rahatsız değildir. Hatta Damat Ferit Paşa hükümeti gibi o da Anadolu'daki Kuva-yı Millîyecilere fena kızmaktadır. Yalnız bu *Alemdar* bizim denizlerimizde yüzen bir gemi değil, Bâb-ı Âli'nin sularında yüzen bir gazetedir. Serdümeni yoksa da sermuharrirleri vardır. Onlardan biri ve gazetenin sahibi Refi Cevat Ulunay'dır. Her yazısında İngiliz kuvvetleri gibi Kuvâ-yı Milliye'ye saldırır. Onları İttihatçılık, Bolşeviklik, sahte milliyetperverlik, fitne ve fesat ehli olmak, şakilik, dinsizlik vb. şekilde itham eder.

Mesela, 12 Kanun-ı Sani 1336/1920'de *Alemdar* gazetesinde yazdığı "Mustafa Kemal Paşa'nın Nutku" isimli makalesinde şöyle der:

"Mustafa Kemal Paşa, ilk defa Teşkilat-ı Milliye'ye taraftar olduğu zaman biz bundan memleketin istifade edebileceğini ümit ediyorduk. Ve Teşkilat-ı Milliye'nin, sırf millî bir teşkilat olacağını zannediyorduk. Tamamen aksi çıktı. Yavaş yavaş gördük ki Teşkilat-ı Milliye'de at oynatanlar hep İttihatçılar oldu. Vaktiyle işkencecilik, sopacılık edenler Teşkilat-ı Milliye'de birer kahraman kesildiler..."[2]

Ve yine mesela o tarihlerde *Alemdar* gazetesinde kalem oynatanlardan biri de Refik Halit Karay'dır. O da 1920'nin Şubat'ında şunları yazar:

"Anadolu'da bir patırtı bir gürültü. Beyannameler, telgraflar... Sanki bir şeyler oluyor, bir şeyler olacak... Ayol şuracıka her işimiz, her kuvvetimiz meydanda. Dört tarafımız açık. Dünya vaziyetimizi biliyor. Hülyanın, blöfün sırası mı? Hangi teşkilat, hangi kuvvet, hangi kahraman? Hülyanın bu derecesine, uydurmasyonun bu şekline ben de dayanamayacağım. Bari kavuklu gibi ben de sorayım: ne gücün var?"

-Kuzum Mustafa, sen deli misin?"[3]

Evet, doğru; Mustafa Kemaller, biraz deliydiler, hırçındılar, çılgındılar pes etmediler, boyun eğmediler, yeni, yepyeni bir devlet kurdular! Kurulmasına hizmet ettiler... Şimdi bize düşen görev, bu vatan için her türlü belayı göğüsleyenleri, canlarını, mallarını seve seve feda edenleri unutmamak, unutturmamaktır.

Bakın daha o günlerde, Atatürk Samsun'a çıkmadan önce, 1919'un Nisan'ında henüz 19 yaşında, bir Mülkiye öğrencisiyken Mülkiye marşını yazan Cemal Yeşil, hem kendi neslinden hem memleketin yarınından o kadar emin o kadar ümitlidir ki gayet rahat haykırır:

Başka bir aşk istemez, aşkınla çarpar kalbimiz,  
Ey Vatan gözyaşların dinsin, yetiştik çünkü biz.  
Gül ki sen, neş'enle gülsün ay, güneş, toprak, deniz.  
Ey Vatan gözyaşların dinsin, yetiştik çünkü biz.[4]

Ha bu arada, ne tesadüftür ki şair Cemal Yeşil de bir vatansever devlet adamı olarak (1956- 1960 yılları arasında) Budapeşte'de Büyükelçi olarak görev yapmıştır.

Evet, Budapeşte'yle başladığımız yazımızı Budapeşte'yle bitirirken gelin yeniden Enis Behiç'e kulak verelim ve

"Geçsin günler, haftalar,  
Aylar, mevsimler, yıllar...  
Zaman sanki bir rüzgâr  
Ve bir su gibi aksın..."

diyerek 1923'ten 2023'e, Türkiye Cumhuriyeti'nin yüzüncü yılını şimdiden kutlayalım!

[1] Erol Mütercimler, *Bu Vatan Böyle Kurtuldu*, Alfa Yay. İst. 1992, s. 399-421

[2] Osman Akandere, *Damat Ferit Paşa Hükümetleri Döneminde Kuva-yı Millî'ye Hareketine Yöneltilen İthamlar*, 2006, Selçuk Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006, s.8

[3] Turgut Özakman, *Şu Çılgın Türkler*, Bilgi Yay. İst. 2005, s.20

[4] Mehmet Çınarlı, *Sanatçı Dostlarım*, Ötüken Neşriyat, İst. 1979, s.302